

Access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua>. 28. Sabluk P. T. Formuvannia mizhhaluzevykh vidnosyn: problemy teorii ta metodolohii / P. T. Sabluk, M. Y. Malik, V. L. Valentynov. – K. : IAE, 2002. – 294 p. 29. Nesterenko S. A. Zabezpechennia ekvivalentnosti intehrovanykh formuvan rozpodilchykh vidnosyn yak mekhanizm pidvyshchennia yikh konkurentospromozhnosti / S. A. Nesterenko // Zb. nauk. prats Tavriiskoho derzh. ahrotekhnoloh. un-tu. – 2011. – No. 2 (14). – Pp. 209–222. 30. Panasiuk B. Ya. Problemy v APK: prychny i mozhlyvosti vyrishennia : Materialy deviatykh richnykh zboriv Vseukr. konhresu vchenykh ekonomistiv-ahrarykiv "Finansovi problemy formuvannia i rozvytku ahrarynogo rynku", (Kyiv, 26 – 27 kvitnia 2007 r.) / B. Ya. Panasiuk; Natsionalnyi naukovyi tsentr "Instytut ahrarynoi ekonomiky". – K. : NNTs "Instytut ahrarynoi ekonomiky", 2007. – Pp. 177–185.

Інформація про автора

Томілін Олексій Олександрович – канд. с.-г. наук, доцент кафедри економіки та менеджменту, директор Полтавської філії ПВНЗ "Європейський університет" (36021, Україна, м. Полтава, вул. Алмазна, 2а, e-mail: postmaster@poltava.e-u.in.ua).

Інформація об авторе

Томілін Алексей Александрович – канд. с.-х. наук, доцент кафедри економіки и менеджмента, директор Полтавского филиала ЧВУЗ "Европейский университет" (36021, Украина, г. Полтава, ул. Алмазная, 2а, e-mail: postmaster@poltava.e-u.in.ua).

Information about the author

O. Tomilin – Ph.D. in Agriculture, Associate Professor of Economics and Management Department, Director of Poltava branch of PHEI "European University" (2a Almazna St., 36021, Poltava, Ukraine, e-mail: postmaster@poltava.e-u.in.ua).

Рецензент
докт. екон. наук,
доцент Попов О. Є.

Стаття надійшла до ред.
29.01.2013 р.

ОПОДАТКУВАННЯ СТРАХУВАЛЬНИКІВ – ЮРИДИЧНИХ ОСІБ – У КОНТЕКСТІ НОВАЦІЙ ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

УДК 336:368

Шірінян Л. В.

Розглянуто зв'язки між страховими преміями, страховими відшкодуваннями та оподаткуванням страхувальників – юридичних осіб – у контексті новацій Податкового кодексу України. Обґрунтовано як позитивні, так і негативні ефекти страхування та пов'язаного з ним оподаткування. Запропоновано включати до складу витрат платника податку – юридичної особи – витрати на страхування ризиків, пов'язаних зі страховим захистом працівників з низьким рівнем доходу, для яких підприємство – юридична особа – є основним місцем роботи. Показано, що оподаткування страховиків за ставкою 3 % з обороту призводить до нерівності учасників страхового ринку щодо сплати податків. Розглянуто проблеми мінімізації податкових зобов'язань підприємств через страхові компанії.

Ключові слова: страхувальники, платники податків, Податковий кодекс, добровільне страхування, юридичні особи, база оподаткування, прибуток, дохід, витрати, бюджет, співробітники з низьким рівнем доходів, мінімальна заробітна плата, прожитковий мінімум, мінімізація податків підприємств.

НАЛОГООБЛОЖЕНИЕ СТРАХОВАТЕЛЕЙ – ЮРИДИЧЕСКИХ ЛИЦ – В КОНТЕКСТЕ НОВАЦИЙ НАЛОГОВОГО КОДЕКСА УКРАИНЫ

УДК 336:368

Шірінян Л. В.

Рассмотрены связи между страховыми премиями, страховыми возмещениями и налогообложением страхователей – юридических лиц – в контексте новацій Налогового кодекса Украины. Обоснованы как положительные, так и отрицательные

эффекты страхования и связанного с ним налогообложения. Предложено включить в состав расходов плательщика налога – юридического лица – затраты на страхование рисков, связанных со страховой защитой работников с низким уровнем дохода, для которых предприятие – юридическое лицо – является основным местом работы. Показано, что налогообложение страховщиков по ставке 3 % с оборота приводит к неравенству участников страхового рынка относительно уплаты налогов. Рассмотрены проблемы минимизации налоговых обязательств предприятий через страховые компании.

Ключевые слова: страхователи, налогоплательщики, Налоговый кодекс, добровольное страхование, юридические лица, база налогообложения, прибыль, доход, расходы, бюджет, работники с низким уровнем доходов, минимальная заработная плата, прожиточный минимум, минимизация налогов предприятий.

**TAXATION OF INSURED – LEGAL ENTITIES –
IN ACCORDANCE WITH THE UKRAINE TAX CODE INNOVATIONS**

UDC 336:368

L. Shirinyan

The relationships between the insurance premiums, insurance compensations and the taxation of the insured – legal entities – according to the Ukraine Tax Code innovations have been considered. The positive as well as negative effects of the insurance and corresponding taxation have been substantiated. The expenditure for risk hedging related to full-time low-income workers insurance has been offered to be included into the taxpayer's expenses. It is shown that the 3 % taxing of insured from the income leads to the inequality of the insurance market participants with respect to the tax payments. The problems of the minimization of tax requirements of enterprises by means of insurance companies have been discussed.

Key words: insured, taxpayers, Tax code, voluntarily insurance, legal entities, assessment basis, income, profit, charges, budget, low-income workers, minimum wage, subsistence line, minimization of enterprises taxes.

З розвитком фінансового ринку України все більше суб'єктів підприємницької діяльності стають страхувальниками. У своїй діяльності страхувальники – платники податків – мають справу з видами страхування, які відносять до загальнообов'язкового державного соціального та обов'язкового страхування. Ці види страхування відображені не в Законі України "Про страхування" [1], а в інших законодавчих актах [2; 3]. Крім того, страхувальники – платники податків – можуть скористатися страховим захистом у рамках добровільних видів страхування. Платники податку – учасники страхового ринку – повинні враховувати особливості оподаткування страхових операцій. Саме тому актуальним є аналіз впливу страхових платежів і страхових виплат на визначення бази оподаткування юридичних осіб з позицій Податкового кодексу України [4].

Проблеми оподаткування у страхуванні більшою мірою для страховиків обговорювалися в працях вітчизняних вчених: Василенко А. В., Вовчак О. Д., Гаманкової О. О., О. Кисельової, Козоріз Г. Г., Охріменко О. О., Приходька В. С., Ротової Т. А., Руденко К. С., Шелехова К. В., і зарубіжних вчених: Гвозденка А. А., Шахова В. В. та ін. [5 – 7] На питаннях оподаткування безпосередньо премій і відшкоду-

вань страхувальників – юридичних осіб – дослідники практично не акцентують уваги, за деяким винятком, говорячи про це у контексті оподаткування прибутку підприємств [8; 9]. Науковці і практики звертають увагу на те, що багато суб'єктів підприємницької діяльності використовують страхування як спосіб ухилення від сплати податків [10; 11].

Метою статті є встановлення зв'язків між оподаткуванням страхувальників – юридичних осіб, страховими преміями і відшкодуваннями в контексті новацій Податкового кодексу України (далі – Кодексу) [4; 12].

У сучасному ринковому середовищі підприємства мають потребу у відшкодуванні збитків, пов'язаних із знищенням майна, компенсацією недоотриманого прибутку тощо. Задовольнити таку потребу підприємство може шляхом передачі частини відповідальності за наслідки ризикових подій страховикові, сплачуючи йому страхову премію.

Об'єктом оподаткування юридичних осіб, які провадять господарську діяльність як на території України, так і за її межами, є прибуток (ПР) із джерелом походження з України та за її межами, який визначається шляхом зменшення суми доходів (Д) звітного періоду на витрати (В) у вигляді собівартості реалізованих товарів, виконаних

робіт, наданих послуг та суми інших витрат звітного податкового періоду:

$$ПР = Д - В. \quad (1)$$

В Україні ставка податку для юридичних осіб згідно з розділом XX "Перехідні положення" Кодексу становить: 23 % – з 1 квітня 2011 року по 31 грудня 2011 року включно; 21 % – з 1 січня 2012 року по 31 грудня 2012 року включно; 19 % – з 1 січня 2013 року по 31 грудня 2013 року включно; 16 % – з 1 січня 2014 року [4; 12].

Доходи, що враховуються при обчисленні об'єкта оподаткування, складаються з доходу від операційної діяльності та інших доходів. До складу витрат (В) відносять також і витрати:

- на страхування ризиків фізичних осіб, що перебувають у трудових відносинах з платником податку, обов'язковість якого передбачена законодавством;
- із страхування фінансових, кредитних та інших ризиків платника податку, пов'язаних із провадженням ним господарської діяльності, в межах звичайної ціни страхового тарифу відповідного виду страхування, що діє на момент укладання такого страхового договору, за винятком страхування життя, здоров'я або інших ризиків, пов'язаних з діяльністю фізичних осіб, що перебувають у трудових відносинах з платником податку, обов'язковість якого не передбачена законодавством, або будь-яких витрат із страхування сторонніх фізичних чи юридичних осіб [4].

Як пільгові умови оподаткування для платників податків – юридичних осіб – можна розцінювати положення статті 142.2 Кодексу, згідно з яким якщо відповідно до договору довгострокового страхування життя або будь-якого виду недержавного пенсійного забезпечення платник цього податку зобов'язаний сплачувати за власний рахунок добровільні внески на страхування (недержавне пенсійне забезпечення) найманою ним фізичною особою, то такий платник податку має право включити до складу витрат кожного звітного податкового періоду (наростаючим підсумком) суму таких внесків, загальний обсяг якої не перевищує 25 % заробітної плати, нарахованої такій найманій особі протягом податкового року, на який припадають такі податкові періоди.

Якщо наймана особа доручає роботодавцю здійснювати внески на довгострокове страхування життя, або будь-який вид недержавного пенсійного забезпечення, або на пенсійний вклад чи рахунок учасників фондів банківського управління за рахунок витрат на оплату праці такої найманої особи, включених до складу витрат платника податку, такий роботодавець не включає суму зазначених внесків до складу своїх витрат.

До прийняття змін до законодавства про пенсійну реформу, а саме щодо впровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, платник податку має право включити до витрат кожного звітного податкового періоду (наростаючим підсумком) суму внесків на обов'язкове страхування життя або здоров'я працівників у випадках, передбачених законодавством, а також внесків, визначених абзацом другим пункту 142.2 статті 142 цього Кодексу, загальний обсяг яких не перевищує 15 % заробітної плати, нарахованої такій найманій особі протягом податкового року, на який припадають такі податкові періоди.

Найбільш поширеними для вітчизняних підприємств є витрати на добровільне страхування майна підприємства.

У Кодексі перелічені деякі види обов'язкового і добровільного страхування. Витрати на страхування віднесені до затрат подвійного призначення, тобто для визнання їх витратами обов'язково повинен бути зв'язок із господар-

ською діяльністю підприємства, що має бути підтверджено відповідними документами.

Дослідимо, як впливає страхування на доходи і витрати підприємства та сплату податків за допомогою ситуаційних моделей.

Модельний приклад 1. Припустимо, що підприємство отримало дохід $Д = 60\ 000$ грн, а витрати склали $15\ 000$ грн. Тоді прибуток (ПР) становитиме $ПР = Д - В = 45\ 000$ грн, а податок на прибуток – 21 % ПР, тобто $9\ 450$ грн.

Якщо таке підприємство застрахує власне майно і сплатить страхові премії (СП) у розмірі $10\ 000$ грн, то фінансовий результат діяльності зміниться: загальні витрати становитимуть $В' = В + СП = 25\ 000$ грн, прибуток зменшиться і становитиме $ПР' = 35\ 000$ грн, а сума сплати податку на прибуток підприємства – 21 % $ПР' = 7\ 350$ грн:

$$ПР' = Д - В' = Д - В - СП. \quad (2)$$

Зі страхових премій страховик, що страхує ризики такого підприємства, сплачує податок у розмірі 3 % від суми страхових премій отриманих (нарахованих) протягом звітного періоду, що дорівнює для даного випадку 300 грн. Усього до державного бюджету буде сплачено податків на суму $7\ 350 + 300 = 7\ 650$ грн. Це значення є меншим, ніж $9\ 450$ грн, що сплачувало б підприємство в бюджет без страхування. На перший погляд, це є негативним наслідком, оскільки держава недоотримала податкових надходжень, а підприємство зменшило власний прибуток.

Детальне дослідження виявляє, що страхування і пов'язане з ним оподаткування мають як позитивний, так і негативний ефект для підприємств та для держави (таблиця). Це пов'язано з тим, що підприємства зацікавлені у збереженні прибутку у власному розпорядженні. Державі, у свою чергу, доводиться розв'язувати одночасно багато завдань: з одного боку, створити сприятливі умови для страхового захисту фізичних та юридичних осіб, з іншого – забезпечити наповнення державного бюджету через податкові надходження.

Таблиця

Позитивний і негативний ефект страхування та пов'язаного з ним оподаткування (складено автором)

<i>Позитивний ефект</i>	<i>Негативний ефект</i>
1	2
Для підприємства	
дає змогу підприємству зменшити базу оподаткування	зменшує розмір прибутку підприємства
передає частину відповідальності за ризики страховикам	збільшує витрати підприємства
відшкодовує збитки у разі настання страхового випадку	підприємство може вдатися до зменшення прибутку
страховий захист працівників підприємства створює стимули для підвищення продуктивності праці	нульового значення з метою ухилення від оподаткування
Для працівників підприємства	
надає страховий захист за рахунок роботодавця у вигляді сплати страхових премій	сума страхового платежу оподатковується у фізичної особи на загальних підставах як заробітна плата фізичної особи, що може призвести до втрати соціальних пільг і податкових знижок у звітному податковому періоді
створює мотивацію і покращує моральний клімат на підприємстві	
відшкодовує збитки у разі настання страхового випадку	збільшує розмір оподаткованого доходу таких працівників у звітному податковому періоді

Закінчення таблиці

1	2
Для держави	
покращує рівень страхового захисту фізичних і юридичних осіб	зменшує обсяг податкових надходжень до бюджету
формує вхідні грошові потоки страховика, що забезпечує податкові надходження до бюджету	режим оподаткування страховиків (3 % з обороту) забезпечує менший приплив коштів до бюджету, ніж оподаткування прибутку підприємств
збільшує коло гравців на фінансовому ринку	створює нові канали поширення і схеми страхового шахрайства
переводить кошти та активи держави у більш мобільний приватний сектор, що збільшує обсяг інвестицій в економіку країни	переводить кошти та активи держави у приватний сектор з ризиком втрати і виведення за кордон

На кожному підприємстві завжди працюють різні за доходами категорії працівників. Особлива увага має бути приділена співробітникам з низьким рівнем доходів, соціальних захист яких має обмеження внаслідок незадовільного стану соціального бюджету країни. Оскільки втрати на добровільне страхування ризиків, пов'язаних з діяльністю фізичних осіб, що перебувають у трудових відносинах з платником податку, не відносять до складу витрат, то підприємство не зацікавлено у таких витратах. Доцільно дати можливість підприємству забезпечити додатковий захист працівників з низьким рівнем доходів шляхом сплати страхових премій на їх користь і дозволити включати такі витрати до складу витрат платника податку – юридичної особи.

Для цього необхідно внести зміни у Кодекс, а саме статтю 140.1.6 розділу 3 Кодексу слід розширити і доповнити таким пунктом: для працівників з низьким рівнем доходу (в межах 1,4 прожиткового мінімуму або 1,4 мінімальної заробітної плати в країні на момент укладання такого страхового договору), що перебувають у трудових відносинах з платником податку – юридичною особою – та для яких це місце роботи є основним, включити до складу витрат платника податку витрати на страхування життя, здоров'я або інших ризиків таких фізичних осіб, обов'язковість яких не передбачена законодавством з розрахунку не більше одного договору страхування за рік на одну фізичну особу. Пропозиція не стосується довгострокового страхування життя, довірного управління або будь-якого виду недержавного пенсійного забезпечення, для яких діють пільгові умови оподаткування, наведені вище згідно зі статтею 142.2 Кодексу. Страхові премії сплачуються юридичною особою за таку фізичну особу за письмовим зверненням фізичної особи, що подається до платника податку – юридичної особи – не частіше одного разу на рік.

Сума сплачених підприємством страхових премій за рік на користь названих незаможних категорій працівників не повинна:

1) перевищувати суми 1,4 прожиткового мінімуму або 1,4 мінімальної заробітної плати у розрахунку на місяць у країні на момент укладання такого страхового договору;

2) включатися до оподаткованого доходу платників податків – працівників – у відповідному податковому періоді, коли сплачено страхові премії.

Відповідна пропозиція щодо страховальників – фізичних осіб – з низьким рівнем доходу (в межах 1,4 прожитко-

вого мінімуму або 1,4 мінімальної заробітної плати в країні на момент укладання такого страхового договору), що перебувають у трудових відносинах з платником податку – юридичною особою – та для яких це місце роботи є основним, передбачає внесення змін до статті 164.2.16 розділу 4 Кодексу.

Слід звернути увагу, що надана пропозиція стосовно добровільного страхування ризиків працівників підприємства може охоплювати діяльність таких фізичних осіб як на виробництві, так і поза його межами. Якщо застрахований працівник має право одночасно на отримання одних і тих же видів допомоги, йому надається право вибору відповідного виду допомоги за однією з підстав.

Результатом наведеної пропозиції може бути незначне зменшення податкових надходжень до бюджету з боку підприємства, але з'являться позитивні економічні ефекти для підприємства і працівників (див. таблицю). У кінцевому підсумку відповідальність за відшкодування передається до страховиків, а тому держава звільняє себе від грошових витрат у разі настання страхового випадку, що є мотивацією для впровадження наведеного підходу.

На практиці часто застосовується подібний підхід для добровільного страхування, наприклад страхування здоров'я і від нещасного випадку, працівників малих підприємств, але він має суттєві недоліки та межує з шахрайством. Спочатку за рахунок коштів нерозподіленого прибутку сплачуються страхові компанії страхові премії за працівників – фізичних осіб, що відображається у складі інших витрат. Оскільки до складу витрат платника податку – юридичної особи – такі витрати не включаються, то на його базу оподаткування це не впливає. Підприємство оформляє у банку картку на довірену особу (часто нею виступає безпосередньо керівник підприємства), на рахунок якої надходять гроші страхового відшкодування, якщо станеться страховий випадок. Довірена особа передає страхове відшкодування фізичній особі в "конверті", а отже, ця сума не включається до складу доходів фізичної особи і не оподатковується. Тобто спостерігаємо ухилення від сплати податку з боку фізичної особи, що стимулюється роботодавцем, оскільки він зацікавлений у розподілі страхового відшкодування між ним і працівником.

Фактично дана пропозиція дасть змогу легалізувати подібну схему через юридичну особу за основним місцем роботи фізичної особи та захистити незаможних працівників офіційно.

Якщо умови страхування передбачають виплату страхового відшкодування на користь платника податку – страховальника, то застраховані збитки (ЗЗ), яких зазнав такий платник податку у зв'язку з веденням господарської діяльності, включаються до його витрат (В) за податковий період, у якому він зазнав збитків $V'' = V + ЗЗ$, а будь-які суми страхового відшкодування (СВ) зазначених збитків включаються до доходів (Д) такого платника податку за податковий період їх отримання: $D'' = D + СВ$. Тобто страхування змінює величину прибутку такої юридичної особи:

$$PR'' = D'' - V'' = D - V + СВ - ЗЗ - СП. \quad (3)$$

Модельний приклад 2. Для порівняння знову розглянемо приклад 1, додавши до нього факт настання страхового випадку після сплати страхових внесків. Припустимо, що фактичні збитки підприємства становили $ЗЗ = 23\ 000$ грн, а страхове відшкодування $СВ = 12\ 000$ грн. Тоді витрати визначатимуться як $V'' = V' + ЗЗ = 25\ 000$ грн + $23\ 000$ грн = $48\ 000$ грн, дохід (D'') становитиме $D'' = D + СВ = 60\ 000$ грн + $12\ 000$ грн = $72\ 000$ грн, прибуток PR'' визначатиметься: $PR'' = D'' - V'' = 72\ 000$ грн – $48\ 000$ грн =

= 24 000 грн, а податок на прибуток такого підприємства – 21 % ПР", тобто 5 040 грн. Усього буде сплачено податків до бюджету $5\ 040 + 300 = 5\ 340$ грн. Отже, страховий випадок призвів до суттєвих втрат і зменшив прибуток та податкові надходження від страхувальника – юридичної особи. При цьому страховик, що надавав послуги страхування, також зменшив обсяги страхових резервів (резервів незароблених премій) і тому сплачене страхове відшкодування у майбутньому спричинить зменшення розміру зароблених страхових премій і вже не збільшить дохідну частину такого страховика.

Модельний приклад 3. Якщо підприємство у прикладі 1 не сплатило б страхових премій і страхування не відбулося, але збитки $33 = 23\ 000$ грн. мали місце подібно до прикладу 2, ситуація була б іншою: витрати $V''' = V + 33 = 15\ 000$ грн + $23\ 000$ грн = $38\ 000$ грн, дохід $D = 60\ 000$ грн, прибуток $PR''' = D - V''' = 60\ 000$ грн – $38\ 000$ грн = $22\ 000$ грн, а податок на прибуток такого підприємства становитиме 21 % ПР"', тобто 4 620 грн. У такому випадку одержуємо прибуток і податкові надходження менші, ніж зі страхуванням (приклад 2), що доводить переваги страхового захисту. Крім того, якщо послугами страхування юридичні особи не користуються, то фактична кількість гравців на фінансовому ринку зменшується, диверсифікація коштів у різні галузі економіки відсутня (див. таблицю).

Юридична особа – платник єдиного податку. Кодекс виділяє в розділі XIV спеціальні податкові режими для платника єдиного податку згідно зі спрощеною системою оподаткування, обліку та звітності. Для такої юридичної особи податок визначається загальними доходами, а ставка податку може відрізнитися залежно від величини доходу і тому виникає потреба у розрахунку доходу такого платника податку. Згідно з Кодексом доходом юридичної особи – платника єдиного податку – є будь-який дохід, отриманий протягом податкового (звітного) періоду в грошовій (готівковій та/або безготівковій), матеріальній або нематеріальній формі.

За Законом України "Про оподаткування прибутку підприємств", що втратив чинність у 2010 році, юридичні особи могли відносити на витрати лише 5 % від коштів, спрямованих на ризикове страхування. Навіть з урахуванням 5 % стримуючої норми щодо віднесення страхування на витрати замовника через страхові компанії мінімізувався прибуток значної кількості підприємств з подальшим спрямуванням цих коштів на конвертацію або за кордон [11]. За даними Державної податкової служби України, до прийняття Податкового кодексу у 2009 році і в першому півріччі 2010 році було викрито страхових схем на більш ніж 2,3 млрд грн.

З прийняттям Податкового кодексу претендентів на подібні страхові схеми в країні не поменшало. По-перше, це непублічні промислові компанії та холдинги, які мають змогу побудувати схему перестраховування від України до офшорних страхових компаній. По-друге, це бізнес, який часто вимушений давати хабарі або виплачує заробітну плату "в конвертах" і потребує готівки [11]. По-третє, це так звані кептивні страхові компанії, які обслуговують підприємства, керівниками яких є родичі або особи, що знаходяться у близьких стосунках.

Модельний приклад 4. Схема мінімізації податкових зобов'язань через страхові компанії може працювати таким чином. Припустимо, підприємство планує застрахувати своє виробниче обладнання вартістю 70 млн грн. Страховик, діяльність якого контролює підприємство ("кептивна" страхова компанія), надає відповідну послугу, причому розглядає її як високоризикову і за завищеним тарифом 30 % приймає платіж у сумі 21 млн грн. Власник обладнання

відносить 21 млн грн на витрати, суттєво зменшуючи прибуток. Податок з цієї суми платить лише страхова компанія в розмірі 3 %, тобто 420 тис. грн. Головним чинником ухилення від сплати податків за таким підходом залишається оподаткування страхових премій страховиків, а не прибутку від страхової діяльності.

Отже, страхування у модельному прикладі 4 відбувається за завищеними тарифами, страховий платіж включається до складу витрат підприємства – платника податку, що зменшує базу оподаткування [7; 9]. Далі гроші проходять по ланцюжку перестраховування за кордон або перетворюються у готівку.

Поширеною практикою є ухилення від сплати податків шляхом приховування об'єктів оподаткування при достроковому припиненні дії договору страхування працівників за рахунок коштів підприємств, установ і організацій. Згідно з Кодексом суми грошей, повернуті страховою компанією, видані як заробітна плата, підлягають оподаткуванню без сплати ПДВ. Саме тому з метою приховування факту повернення страхових сум на підприємство через установи банку керівництво підприємства може доручити окремій особі одержати ці гроші по довіреності безпосередньо в страховій компанії [13, с. 94].

Можливі випадки, коли керівники підприємств з метою приховування об'єктів від оподаткування частину прибутків перераховуватимуть на розрахункові рахунки страхових компаній у рахунок сплати внесків за договорами страхування життя або короткострокового страхування осіб, що працюють на підприємстві за угодами (договорами). Повернуті суми через страхову компанію виплачуються як заробітна плата, з якої стягується лише прибутковий податок у розмірі 15 % (17 %) [6, с. 45].

Крім того, як уже було зазначено, за рахунок витрат підприємство може сплачувати страхові премії за своїх найманих працівників за договорами довгострокового страхування життя та будь-якого виду недержавного пенсійного забезпечення. У страховика згідно зі статтею 156 Кодексу такі види страхування оподатковуються за ставкою 0 % прибутку від страхової діяльності. Саме тому підприємство – платник податку – може використовувати цю норму для уникнення сплати податку на прибуток у певний податковий період: зменшити прибуток до нуля в певний звітний період і збільшити доходи в інший зручний для підприємства час.

Модельний приклад 5. Припустимо, що підприємство прийняло рішення про страхування своїх працівників за колективним договором недержавного пенсійного забезпечення. Сума страхових премій становить 20 000 грн. Якщо таке підприємство отримало дохід 100 000 грн, а витрати склали 50 000 грн, тоді прибуток становитиме 50 000 грн, а податок на прибуток – 10 500 грн. Без страхування прибуток становив би 70 000 грн, а податок на прибуток був би більшим і дорівнював 14 700 грн. Різниця становить 4 200 грн.

Щодо страховика, то у нього не виникає податкових зобов'язань, адже доходи від страхування додаткової пенсії оподатковуються за нульовою ставкою. Фактично підприємство може навіть не перерахувати коштів, а у себе за податковим обліком збільшити витрати. Якщо таке станеться, то підприємство заплатить страховику лише комісійну винагороду за послуги. Потім договір достроково розривається, підприємство отримує викупну суму, а комісійна винагорода страховика є невеликою і фактично не суттєво впливає на обсяги податкових надходжень до бюджету. Кодекс передбачає пеню для підприємства, якщо договір довгострокового страхування життя чи з недержавного пенсійного забезпечення в перші п'ять років

його дії розривається, в розмірі 120 % облікової ставки Національного банку України. Підприємство зобов'язано буде включити до складу своїх доходів за відповідний звітний період суму сплачених премій з урахуванням пені, однак у звітний період цього не буде, держава не отримує близько 4 200 грн.

Ще одним із способів приховування об'єктів оподаткування є оформлення договорів страхування працівників за рахунок коштів підприємств у залік взаєморозрахунків. Для цього посадові особи підприємств, установ і організацій укладають договори страхування своїх працівників за рахунок коштів підприємства, розраховуючи на те, що страхові платежі внесуть підприємства-партнери в залік взаєморозрахунків. Це дає змогу не показувати страхові премії в бухгалтерському обліку підприємства-страхувальника.

На практиці також може скластися ситуація, коли з метою оптимізації оподаткування підприємство-страхувальник може включити до витрат страхові платежі зі страхування майна одним чи кількома страховиками на страхову суму, що перевищує вартість цього майна. Така поведінка є неправомірною, оскільки страхове відшкодування не може перевищувати дійсної вартості майна [14].

Отже, аналізуючи Податковий кодекс України щодо оподаткування страхувальників – платників податків, що є юридичними особами, треба виходити з того, чи дає він змогу виконати ключові завдання, які стоять перед державою: наповнення бюджету й стимулювання економічної активності суб'єктів страхового ринку, забезпечення соціальних гарантій для населення. Включення до складу витрат платника податку – юридичної особи – витрат на страхування ризиків, пов'язаних зі страховим захистом працівників з низьким рівнем доходу, для яких підприємство – юридична особа – є основним місцем роботи, створює економічні стимули як для працівників підприємства, так і для самого підприємства та держави.

Результати дослідження виявляють як позитивні, так і негативні ефекти страхування та пов'язаного з ним оподаткування страхувальників – юридичних осіб. Оподаткування страховиків 3 % з обороту призводить до появи різноманітних схем мінімізації юридичними особами-страхувальниками податкових зобов'язань через страхові компанії. Така проблема залишається не розв'язаною доти, доки не відбудеться переходу страховиків до загальної системи оподаткування прибутку.

Подальші дослідження слід спрямувати на пошук шляхів удосконалення оподаткування страховиків, страхувальників – фізичних осіб – та страхових посередників.

Література: 1. Про внесення змін до Закону України "Про страхування": Закон України № 2745-III від 04.10.2001 р. // Голос України. – 2001. – № 207 (2707). – С. 10–13. 2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України № 1058-IV від 09.07.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>. 3. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття: Закон України № 1533-III від 02.03.2000 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>. 4. Податковий кодекс України: Закон України № 2755-VI від 02.12.2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. 5. Василенко А. В. Оподаткування інвестиційної діяльності страхових компаній / А. В. Василенко // Прометей. – 2005. – № 3 (18). – С. 128–131. 6. Кисельова О. Чинний порядок оподаткування доходів, отриманих страховиками від здійснення операцій з

технічними резервами / О. Кисельова // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 9. – С. 36–49. 7. Шірінян Л. В. Удосконалення організації фінансів та оподаткування страхових компаній України / Л. В. Шірінян // Економіка України. – 2010. – № 6. – С. 55–66. 8. Охріменко О. О. Страховий захист: менеджмент, маркетинг, економіка безпеки (туристське підприємство): навч. посібн. / О. О. Охріменко. – К.: Міжнародна агенція "BeeZone", 2005. – 416 с. 9. Гаманкова О. О. Оподаткування страховиків податком на прибуток як важіль державного регуляторного впливу / О. О. Гаманкова, Д. В. Гаманков // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія "Економіка". – 2011. – Вип. 126. – С. 5–7. 10. Богута Н. Страхові податки: уся справа у грошах [Електронний ресурс] / Н. Богута // Дзеркало тижня. – 2005. – № 24. – 25 червня. – Режим доступу: http://dt.ua/ECONOMICS/strahovi_podatki_usya_sprava_v_groshah-43772.html. 11. Сидорчук О. Податкові аспекти страхових схем оптимізації [Електронний ресурс] / О. Сидорчук // Україна фінансова: інформаційно-аналітичний портал українського агентства фінансового розвитку. – 2011. – № 7/8 – С. 20–21. – Режим доступу: http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:G4gy_jnr1NUJ:www.ufin.com.ua/analit_mat/strah_rynok/138.html. 12. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності: Закон України № 4014-VI від 04.11.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sts.gov.ua/podatkovye-zakonodavstvo/zakoni-ukraini/zakoni-ukraini-za-2011-rik/53460.html>. 13. Гера П. Т. Правовий режим оподаткування в Україні / П. Т. Гера. – К.: Юрінком, 1997. – 144 с. 14. Задорожний О. Страхова виплата за пошкоджені основні засоби: податковий облік [Електронний ресурс] / О. Задорожний // Вісник Податкової служби України. – 2012. – № 2. – 13 січня. – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/125>.

References: 1. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy "Pro strakhuvannia": Zakon Ukrainy No. 2745-III vid 04.10.2001 r. [On introducing the changes into the Law of Ukraine "On Insurance": Law of Ukraine No. 2745-III dated 04.10.2001] // Holos Ukrainy. – 2001. – No. 207 (2707). – Pp. 10–13. 2. Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensine strakhuvannia: Zakon Ukrainy No. 1058-IV vid 09.07.2003 r. [On obligatory retirement insurance: Law of Ukraine No. 1058-IV dated 09.07.2003] [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1058-15>. 3. Pro zahalnooboviazkove derzhavne sotsialne strakhuvannia na vypadok bezrobittia: Zakon Ukrainy No. 1533-III vid 02.03.2000 r. [On obligatory state social insurance finr case of unemployment: Law of Ukraine No. 1533-III dated 02.03.2000] [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1533-14>. 4. Podatkoviy Kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy No. 2755-VI vid 02.12.2010 r. [Tax Code: Law of Ukraine No. 2755-VI dated 02.12.2010] [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. 5. Vasylenko A. V. Opodatkuvannia investytsiinoi diialnosti strakhovykh kompanii [Taxing of the investment activity of insurance companies] / A. V. Vasylenko // Prometei. – 2005. – No. 3 (18). – Pp. 128–131. 6. Kyselova O. Chynnyi poriadok opodatkuvannia dokhodiv, otrymanykh strakhovykamy vid zdiisnennia operatsii z tekhnichnymy rezervamy [The order in force of taxing of incomes, obtained by insured due to operational activity with technical reserves] / O. Kyselova // Bukhhalterskyi oblik i audt. – 2006. – No. 9. – Pp. 36–49. 7. Shirinian L. V. Udoskonalennia orhanizatsii finansiv ta opodatkuvannia strakhovykh kompanii Ukrainy [Improvement of the organization of finance and taxing of insurance companies of Ukraine] / L. V. Shirinian // Ekonomika Ukrainy. – 2010. – No. 6. – Pp. 55–66. 8. Okhrimenko O. O. Strakhovyi zakhyst: menedzhment, marketynh, ekonomika bezpeky (turystke pidpryemnytstvo): navch. posibn. [Insurance protection: management, marketing, economics of security (tourist entrepreneurship): manual] / O. O. Okhrimenko. – K.: Mizhnarodna

ahentsia "BeeZone", 2005. – 416 p. 9. Hamankova O. O. Opodatkuvannia strakhovykiv podatkom na prybutok yak vazhil derzhavnoho rehuliatornoho vplyvu [Taxing of insurers by the profit tax as the state regulation leverage] / O. O. Hamankova, D. V. Hamankov // Visnyk Kiivskoho natsionalnoho Universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Seriia "Ekonomika". – 2011. – Vol. 126. – Pp. 5–7. 10. Bohuta N. Stakhovi podatky: usia sprava u hroshakh [Insurance taxes: all is money] [Electronic resource] / N. Bohuta // Dzerkalo tyzhnia. – 2005. – No. 24. – 25 chervnia. – Access mode : http://dt.ua/ECONOMICS/strahovi_podatki_usya_sprava_v_groshah-43772.html. 11. Sydorochuk O. Podatkovi aspekty strakhovykh skhem optymizatsii [Tax aspects of insurance scheme optimization] // Ukraina finansova: informatsiino-analitychnyi portal Ukrainskoho ahenstva finansovoho pozvytku. – 2011. – No. 7/8 – Pp. 20–21 [Electronic resource] / O. Sydorochuk. – Access mode : http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:G4gy_jnrlNUJ:www.ufin.com.ua/analit_mat/strah_rynok/138.html. 12. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo sproshchenoi systemy opodatkuvannia, obliku ta zvitnosti : Zakon Ukrainy No. 4014-VI vid 04.11.2011 r. [On introducing the changes into Tax Code of Ukraine and some legislative acts of Ukraine related to the simplified system of taxing, accounting and reporting : Law of Ukraine No. 4014-VI dated 04.11.2011] [Electronic resource]. – Access mode : <http://sts.gov.ua/podatkovye-zakonodavstvo/zakoni-ukraini/zakoni-ukraini-za-2011-rik/53460.html>. 13. Heha P. T. Pravovyi rezhym opodatkuvannia v Ukraini [Legal regime of taxing in Ukraine] / P. T. Heha. – K. : Yurinkom, 1997. – 144 p. 14. Zadorozhnyi O. Strakhova vyplata za poskodzhenni osnovni zasoby: podatkovi oblik [Insurance compensation for damaged capital assets: tax account] [Electronic resource] / O. Zadorozhnyi // Visnyk Podatkovoi sluzhby Ukrainy. – 2012. – No. 2. – 13 sichnia. – Access mode : <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/125>.

Інформація про автора

Шіринян Лада Василівна – канд. екон. наук, доцент, докторант відділу фінансових ринків Державної навчально-наукової установи "Академія фінансового управління" Науково-дослідного фінансового інституту Міністерства фінансів України (04119, Україна, м. Київ, вул. Дегтярівська, 38-44, e-mail: ladashirinyan@ukr.net).

Інформация об авторе

Ширинян Лада Васильевна – канд. экон. наук, доцент, докторант отдела финансовых рынков Государственного учебно-научного учреждения "Академия финансового управления" Научно-исследовательского финансового института Министерства финансов Украины (04119, Украина, г. Киев, ул. Дегтяревская, 38-44, e-mail: ladashirinyan@ukr.net).

Information about the author

L. Shirinyan – Ph.D. in Economics, Associate Professor, doctoral student of Financial Markets Department of State Educational and Scientific Institution "Academy of Financial Management" of the Research Financial Institute under the Ministry of Finance of Ukraine (38-44 Dehtiarivska St., 04119, Kyiv, Ukraine, e-mail: ladashirinyan@ukr.net).

Рецензент
докт. екон. наук,
професор Іванов Ю. Б.

Стаття надійшла до ред.
18.01.2013 р.

ВПЛИВ ЯКОСТІ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ

УДК 658.155.018

Нагайчук В. В.

Статтю присвячено визначенню впливу якості прибутку підприємства на ефективність його функціонування. Досліджено погляди вчених-економістів щодо сутності поняття "якість прибутку" з точки зору економічної категорії, наведено авторське тлумачення поняття "якість прибутку" та з'ясовано питання впливу якості прибутку підприємства на ефективність його функціонування. Встановлено, що якість прибутку й ефективність функціонування підприємства є взаємопов'язаними та взаємозалежними чинниками. Доведено, що стабільні якісні прибутки підприємства є істотним чинником впливу на ефективність його функціонування.

Ключові слова: ефективність, прибуток, якість, якість прибутку підприємства, вплив, чинники.